

4. Прохоренко Л.І., Бабяк О.О., Засенко В.В., Ярмола Н.А. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід: навчально-методичний посібник – Харків: Вид-во «Ранок», 2020. – 160с.
5. Сак Т.В. Особлива дитина: Від народження до 6 років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2008. – 144с.
6. Сулаєва Н.В., Федорович Л.О. Мистецькі ігри в корекційній роботі з дітьми з обмеженими психічними й фізичними можливостями: навчальний посібник – Кременчук: Християнська Зоря, 2010. – 164с.
7. Ткач Р.М. Сказкотерапия детских проблем. – СПб.: Речь; М.: Сфера, 2008. – 118 с.
8. Черняева С.А. Психотерапевтические сказки и игры. – СПб.: Речь, 2002. – 168с.

Мартинюк В. А.,
директор комунальної установи
«Інклюзивно – ресурсний центр»
Славутської міської ради

Командний підхід. Роль готовності педагогів до роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання

Не секрет, що останнім часом інклюзивна освіта в наших територіальних громадах стала активно розвиватися, з'являється все більше дітей, які потребують особливого підходу в освітньому процесі.

Інклюзивна освіта для європейських держав – це не дивина. Там давно вже практикується така форма навчання. Для цих країн навчання дітей з особливостями розвитку та здорових однолітків разом має особливе значення, адже спілкування зі здоровими однокласниками та психологічна підтримка – головна ознака спеціальної освіти. Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не має різнитися від якості освіти здорових дітей. Дитина з особливими освітніми потребами має відвідувати дитячі установи разом зі звичайними однолітками. І тільки правильний командний підхід та готовність педагогів зроблять цей процес якісним та комфортним для здобувачів освіти.

Тому основна мета даної статі розповісти про важливість командного супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання та про готовність педагогів до таких викликів.

Ключові слова: інклюзивне навчання, особа з особливими освітніми потребами, інтегрування.

Ми маємо справу з найскладнішим, неоціненним,
найдорожчим, що є в житті, – з дитиною.
Від нас, від нашого вміння, майстерності,
мистецтва, мудрості залежить її життя,
здоров'я, розум, характер, її місце і роль у житті.
В. Сухомлинський

Однією з найважливіших умов впровадження інклюзивної моделі в навчальному закладі є організація співпраці фахівців, результатом якої має стати освітнє середовище, максимально сприятливе для різнобічного розвитку всіх учнів, у тому числі й учнів з особливими потребами. Успішна інклюзія неможлива без командного супроводу. [1, с. 45-47]

Для забезпечення повноцінного перебування дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти необхідний відповідний психолого-педагогічний супровід, адже якість освітнього процесу значною мірою залежить від того, наскільки враховуються і реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку кожного школяра.

Акцентую увагу на таких напрямках психолого - педагогічного супроводу в системі інклюзії: запобігання виникненню проблем розвитку дитини з обмеженими можливостями; допомога у вирішенні актуальних завдань її розвитку, навчанні і вихованні; психологічне забезпечення індивідуальних освітніх програм; розвиток психолого-педагогічної компетентності батьків та педагогів.

Важливим завданням команди, яка працює з дитиною з освітніми потребами, є створення емоційно - пізнавальної установки щодо неї: тут немає жалю, максимум турботи, емпатійної, чуйної і тактовної взаємодії з дитиною, з одного боку, а з іншого – ставлення до неї як до рівноправного члена колективу. [5, с. 15-16]

В наших закладах освіти з інклюзивним навчанням співпраця адміністрації школи, педагогів, психолога, фахівців та батьків, спрямована на реалізацію потенційних можливостей дитини, орієнтована на сильні сторони учня, щоб в майбутньому допомогти йому адаптуватися в суспільстві.

Склад команди в кожному закладі інший, бо він залежить від особливостей психофізичного розвитку школяра. Характерними рисами командної роботи є те, що рішення стосовно прийомів та методів роботи з дитиною приймаються колективно, всі члени команди мають рівний статус і несуть відповідальність за результати загального розвитку.

Особливу роль відводимо співпраці з батьківською спільнотою, вони є активними учасниками у таких командах, приєднуються до освітньої діяльності, мають відповідальність за закріплення тих чи інших навичок у дитини. Насправді процес залучення батьківської громади до освітнього процесу був не з легких, він розпочинався із постійного спілкування, бесід, групових зібрань з різної тематики. Важливо було, щоб батьки розуміли, що їхні діти мають майбутнє, їх можна чомусь навчити, вони стануть повноправними членами суспільства, але на певному етапі потрібно допомогти, комплексно допомогти, командно. [3, с. 35- 36]

Як показує практика, особливо ефективною в командній роботі є співпраця практичного психолога, вчителя, асистента вчителя та батьків.

Важливо, щоб психолог ознайомив учасників освітнього процесу з віковими та психічними можливостями дитини з особливими потребами, проводив моніторинг розвитку такого школяра, сприяв створенню умов для позитивного психологічного клімату в колективі, співпрацював з батьками.

Базуючись на особистісному і системно-орієнтованому підході, супровід дитини з обмеженими можливостями повинен являти собою комплексну систему всебічної, динамічної, корекційної і розвивальної допомоги у відповідності з віковими та індивідуальними потребами.

Хочу зазначити, що в роботі вчителів із дітьми, які мають обмежені можливості, відіграють важливу роль не тільки окремі засоби та методичні прийоми, а, насамперед, особистість педагога, тобто сукупність його соціальних, емоційно-вольових і характерологічних якостей.

Вчитель має бути сам готовий до приходу дитини в клас, до того, що вона має певні особливості та має знати, як почати працювати в класі, тому тут так важлива готовність педагогів до інклюзивного навчання. Ще досить часто чую «нас цього не вчили», «ми не будемо працювати, бо страшно і не знаємо, що робити». Результат діяльності з таким педагогом буде дорівнювати нулю, і не тому, що складна дитини і її батьки, а тому, що вчитель не готовий прийняти цю ситуацію, і почати щось із нею робити. А постраждає дитина, вона втратить час, який так дорого коштує.

Тому відповідаючи на вище поставлені запитання кажу: «Якщо не відчуваєте впевненості, сили, не вистачає знань, відсутнє бажання працювати з дитиною в умовах інклюзії, робіть вибір!».

Розглядати готовність учителя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами можна такими ознаками:

- позитивне ставлення до учня, педагогічного процесу, навчання та виховання);
- емоційна насиченість позитивного ставлення педагога, його особистісна зацікавленість;

- знання про структуру особистості, її вікові зміни, мету та способи педагогічного впливу в процесі її формування та розвитку;
- педагогічні вміння щодо організації та здійснення навчального й виховного впливу на особистість, яка формується;
- прагнення спілкування з дітьми, передавати їм свій досвід, знання відповідно до змісту і способів досягнення соціально значущих цілей.

Отже, формуванню готовності педагогів до впровадження ідей інклюзивної освіти сприяє розвиток особистісних і професійних якостей учителя, його комунікативних, творчих та рефлексивних умінь. Від того, наскільки в педагогів буде позитивним ставлення до взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами, залежатиме процес входження дитини в шкільне середовище.

Не менш важливою є і психологічна підтримка вчителів, що працюють із такими дітьми.

Вона спрямована на формування у педагогів психологічної готовності до роботи та на профілактику емоційного вигорання. До такої роботи можна віднести проведення тренінгів, круглих столів, конференцій, семінарів, розв'язування психолого-педагогічних задач та вправ.

До прикладу, ефективними є вправи «Моя мрія», «Унікальність Я», «Міфи про захворювання», «Моя позиція», «Скринька доброти», «Бути поруч», «Стереотипи у школі», «Не зроби гірше», «Діяти разом» тощо. Цікавою, на нашу думку є вправа «Захочу – зумію».

Під час їх виконання педагогам необхідно навчитись психотехнічних методів релаксації та зняття психоемоційного напруження.

Важливим аспектом у запровадженні інклюзії є психолого-педагогічне консультування родин, які мають як здорових дітей, так і дітей з особливими потребами. Частина батьків досить болісно реагує на спільне їх навчання: хвилює вплив одних дітей на інших, щоб діти не були скривдженими. Команді доводиться вирішувати соціальні проблеми із сім'ями, надавати провідну інформацію про переваги інклюзивної моделі навчання, залучати до плідної співпраці. Поступово налагоджуються довірчі стосунки з батьками учнів, що укріплює віру сім'ї в успіх інклюзивної моделі навчання. [2, с. 3-4]

Загальноприйнятим є розуміння консультування як психологічної допомоги людям у складній життєвій ситуації. Здебільшого консультування спрямоване на вирішення проблем, пов'язаних з труднощами в міжособистісних стосунках; під час консультування відбувається корекція уявлень, установок, ставлень та поведінки людини. Важливу роль в ефективності психологічної підтримки батьків дитини з особливими потребами відіграє створення різноманітних форм групової взаємодії батьків та інших членів сім'ї. Необхідно, щоб сам процес був безперервним, комплексним і мав творчий характер. Може бути корисним і використання таких групових форм роботи, як батьківські семінари та тренінгові заняття. Їх основною метою є розширення знань батьків про психологічні особливості дітей з проблемами в розвитку, про психологію виховання та психологію сімейних стосунків. Під час таких зустрічей підвищується не тільки їх поінформованість, а і, що важливіше, відбуваються зміни в ставленні батьків до проблем дитини та до завдань її виховання. Бо як відомо, спілкування – найважливіша соціальна потреба люди

Отже, основними принципами організації психолого-педагогічного супроводу дітей у системі інклюзивної освіти є пріоритет їхніх інтересів і потреб, неперервність супроводу. Психологічна та соціально-педагогічна робота з учнями з обмеженими можливостями має спрямовуватися на досягнення головної мети – підготувати їх до самостійного життя. Але потрібно слідкувати, щоб допомога та підтримка під час навчання не перевищувала необхідну, інакше діти стають занадто залежними від неї. Щоб забезпечити загальний успіх справи, слід з повагою ставитися до всіх і вдумливо та наполегливо працювати на користь дитини.

Інклюзивне навчання та виховання учнів з особливими потребами ставить перед освітнім закладом два серйозних запитання: «Як допомогти їм нормально розвиватись?» і «Як звести до мінімуму можливі негативні наслідки сумісного навчання

з іншими дітьми?». Насамперед, усім слід подолати існуючі стереотипи про людей з психофізичними порушеннями.

Отже, якість освітнього процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. Якими б не були фізичні чи психічні обмеження, у дитини завжди є резерви для розвитку, використання яких може суттєво поліпшити якість її життя.

Пріоритетними напрямками є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя. [3, с. 5-7]

Важливою умовою вирішення проблеми інклюзії є також докорінна перебудова суспільної етики. Необхідно повністю змінити ціннісні орієнтації соціального оточення; вивчати проблеми соціалізації учнів з фізичними вадами; створити належну підготовку суспільства до прийняття таких дітей. Перспективи подальших успіхів можливі лише за умови співпраці усіх членів команди супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання.

Використана література

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М., Найда Ю.М., Сак Т.В., Будяк Л.В., Білозерська І.О., Ленів З.П. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник
2. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник
3. Коць В.В. Інклюзивна освіта — освіта для дітей з особливими освітніми потребами / В. В. Коць // Інформаційно-методичний вісник "Освітні горизонти. — Луцьк, 2012.
4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М., Сак Т.В., Марчук Т.Ф., Прохоренко Л.І., Литовченко С.В., Борщевська Л.С., Жук В.В., Вавіна Л.С., Гудим І.М., Мерсіанова Г.М., Макарчук Н.О. Навчально-методичний посібник для батьків дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами
5. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики. Монографія.

Матус Р.І.,

практичний психолог
Деражнянського ліцею №2

Комунікативна толерантність педагога

У статті розглядається комунікативна толерантність як важлива професійна якість сучасного педагога. Проаналізовані підструктури особистості, що обумовлюють комунікативну толерантність. Окреслено практичні рекомендації для педагогів.

Ключові слова: комунікативна толерантність, педагогічне спілкування, взаємодія, підструктура особистості, безпека освітнього середовища, професійна деформація.

Діяльність педагога являє собою навчаючу та виховну взаємодію, основною формою якої є спілкування. У науковій літературі педагогічне спілкування визначається як «таке спілкування вчителя зі школярами, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації школярів та творчого характеру навчальної діяльності, для правильного формування особистості школяра, забезпечує сприятливий емоційний клімат навчання». Одним із показників безпеки освітнього середовища закладу освіти є захищеність учасників навчального процесу від психологічного насильства під час взаємодії. І. Баєва психологічну безпеку розуміє як стан освітнього середовища, вільний від проявів психологічного насильства у взаємодії, який сприяє задоволенню потреб в особистісно-довірчому спілкуванні, створює референтну значущість середовища й забезпечує психічне здоров'я її учасників. Слід підкреслити, що психологічно безпечне освітнє середовище у закладі освіти може створити педагог, який